नं० ८१३-घ

क हंसदूतम् + पदांकदूतम् ख (काव्यम्)

पत्राणि १३ + पत्राणि ५ (पञ्च)

नं० ८१३-घ

१८ पत्र

१८

सखिसमाधिप्रणयिनाम् इतिश्रुत्वानूनं गुरुतरसमाधिं कलयति सदाकंसाराते भजसि
यमिनां नेत्रपदवीम् इतिव्यक्तं सज्जीभवति यमभालम्बितुमपि मुरारे कालिंदीसलिल
चलदिन्दीवररुचे मुकुन्दश्रीवृंदावनमदनवृन्दारकमणे व्रजानन्दिन्नंदीश्वरहृदयि
तनंदात्मजहरे सदेतिक्रन्दंती परिजनशुचं कन्दलयति ८८ समंतादुत्तप्तस्तववि
रहदावाग्निशिखया कृतोद्वेगः पंचाशुगमृगयुवेपथ्वतिकरैः ननु भ्रांतं सद्यस्तनवन
मिदं हास्यति हरे हठाद्द्वयः श्वो वा मम सहचरी प्राणहरिणः ८९ पयोराशिस्फीतवि
षिहिमकरोत्तंसमथुरे दयानेत्रभङ्ग्या स्मरविजयिरूपं मम सखी हरेदत्तस्वान्ता भवति
तदिमां किं प्रभवति स्मरो हन्तुं किं त्वं स्तपयति भवानेव कृतकी ९० विजानीषे भावं पशु
परमणीनां यदुपते न जानीमः कस्मात्तदपि वत मायां रचयसि समंतादध्यात्मं यदिह
पवनव्याधिरलपद् वलादस्यास्तेन व्यसनकुलमेवद्विगुणितं ९१ गुरोरन्तेवासी समभ
जति यद्धनां सचिव न्ता सखी कालिंदीयं किल भवति कालस्य भगिनी भवेदन्यः को

हंस॰ वा नरपतिपुरे सत्परिचितो दृशामस्याः शंसन्नयदुतिलक यत्नामनुनयेत् विशीर्णा
दू॰ ङ्गीमन्तर्ब्रणविलनाद्भुत्कलिकया परीतांभूयस्या सततमपरागव्यतिकरा परिष्व
२६ त्तामोदा विरमितसमस्तालिकुतुकां विधोपादस्पर्शादपिसुखयराधाकुमुदिनी स्व
26 विपत्तिभ्यः प्राणान्कथमपिभवत्सङ्गमसुखे स्पृहाधीनाधीरे ममसहचरीरक्षितवती।
अतिक्रान्तेसंप्रत्यवधिदिवसेजीवनविधौ प्रातापत्रानिःशङ्कं वितरति दृशौच्छ्रतमुकुले ॥ ९४ ॥
प्रतीकारारम्भस्नथमतिभिहत्परिग्णाते विमुक्तायाबाल्कस्मरकदनभाजः परिजनैः ।
असुंछ्न्तीसङ्गंकुवलदृशः केवलमसौ वलाद्प्राणानवतिभवदाघ्रामसहचरी ॥ ९५
अयेरासक्रीडारसिकममसख्यानवनवा पुराबद्धायेनप्रण[illegible] यलहरी हन्त
गहना सचेन्मुक्तापेक्षस्त्वमसिधिगिमां तूलशकलं यदेतस्या नासानिहितमि.
दमद्यापिचलति ॥ ९६ ॥ मकुन्दभ्रान्त्यालीकिमपियदसङ्कल्पितशतं विधत्तेनहत्कुं
जगति मनुजः कः प्रभवति कदाचित्कल्याणीविलपति यदुत्काशितमतिस् ॥

२६

तदाख्यामि स्वामिन् गमयमकरोत्तं शमविधिं ९७ अभूत्कोऽपि प्रेमा मयि मुरविपोर्यः सखि

पुरा पराङ्गमापेक्षामपि न तद्बलम्बादलघयं तथेदानीं हाधिक समजनि तटस्थः स्फुटमहं।

भजे लज्जां येन त्वामिह पुनर्जीवितमपि ।९८। अमी कुञ्जाः पूर्वं मम न दधिरे कामपि मुदं।

द्रुमालीयं चेतः सखि न कति शोनंदितवती इदानीं पश्यैते युगपदुपतापं विदधते प्रभो

मुक्तोपेक्षे भजति न हि को वा विमुखतां ९९। गरीयान्मे प्रेमा त्वयि परमिति स्नेहलघुता।

न जीविष्यामीति प्रणयगरिमाख्यापनविधिः कथं नायामीति स्मरणपरिपाटी प्रकटने।

हरेः सन्देशाय प्रियसखि न मे वागवसरः १० ययोः कालः कल्पान्तव कलितेकेलीपरि

मला। विलासार्थी यस्मिन्नचलकुहरे लीनवपुषौ समं प्राप्याभूतः कृतकपटरोषा सखि

हठात् अकार्षीदाकर्षन्नुरसि मणिशिलेखाशततां ११ कदा प्रेमोन्मीलन्मदनमदिरा

घूर्णमुदयं बलादाकर्षन्तं मधुरमुरलीकाकलिकया मुहुर्भ्राम्यच्चिल्ली चुलुकितकु

लस्त्रीव्रतमहं विलोकिष्ये लीलामदमिलदपाङ्गीमुरभिदं १२ रणाद्भृङ्गश्रेणीसुहृदि

सरद्दारभ्रममधुरे वनान्ते चांद्रीभिः किरणलहरीभिर्धवलिते कदा प्रेमोद्दण्डस्मरकलह
वैतण्डकमहं । करिष्ये गोविन्दं निविडभुजबंधप्रणयिनं ॥१३॥ मनो मे हाकष्टं ज्व
लति किमहं हन्त करवै । न पारं नावारं किमपि कलयाम्यस्य जलधेः । इयं वन्दे मू
र्ध्ना सपदि तमुपायं कथय मे । परामृश्य यस्माद्धृतिकलिकलायापि क्षणिकया ॥१४॥
प्रयातो मां हित्वा यदि विभुयह्रृज्ञामणिरसौ । प्रयातु स्वच्छन्दं मम समयधर्मः किल
गतिः । इदं सोढुं का वा प्रभवति यतः स्वप्नकपटाद् । इहातो वृन्दावनभुवि विवलान्मां
रमयति ॥१५॥ अनेनोचिंत्य तस्य ठाथयति मनोहत्समधुरां त्वमासाद्य स्वैरं चपल
हृदयं धावय हरिं । सखि स्वप्नारम्भे पुनरपि यथा विभ्रममदाद् । इहायातो धूर्तः
त्रपयति न मे किङ्किनिगुणं ॥१६॥ अये स्वप्नो हरे निवसठ सम त्वं शृणु हगाद् ।
अविश्वस्ता माभूरिह सखि मनोविभ्रमधिया वयस्यास्ते गोवर्द्धनविपिनमासाद्य कु
तुकाद् अकांडे यद्भूयः स्मरकलहपाण्डित्यमकरोत् ॥१७॥ अमर्षाद्धावंती गहनक

डुकूलं बिभ्राणो दलितहरितालद्युतिहरं । जवापुष्पश्रेणीरुचिरुचिरपादाम्बुजत
लः तमालश्यामाङ्गो दरहसितलीलाञ्छितमुखः । परानन्दाभोगः स्फुरतु हृदि मे कोपि
पुरुषः ॥१॥ यदा यातो गोपीहृदयमदनो नन्दसदनात् । मुकुन्दो गान्धिन्यास्तनयमनु
विंदन् मधुपुरीं । तदा माङ्क्षीच्चिन्तासरितिघनघूर्णापरिचयैर् । अगाधायां बाधामय
पयसि राधा विरहिणी ॥२॥ कदाचित् खेदाग्निं विघटयितमन्तर्गतमसौ सहालीभि
र्लेभे तरलितमना यामुनतटीं चिरादस्याश्चित्तं परिचितकुटीरावकलनाद् अव
स्थां तस्तार स्फुटमथ सुषुप्तेः प्रियसखी ३ तदा निःस्पन्दाङ्गीं कलितनलिनीपल्लवकुलैः
परीणाहात् प्रेम्णामकृपालप्रातशाङ्कि हृदयैः दृगम्भोगम्भीरीकृतमिहिरपुत्रीलह
रिभिर् विलीना पूलिनामुपरिपरिवव्रे परिजनैः ४ ततंस्नान्यस्ताङ्गीमरसलिलि
तायाः कमलिनी पलाशैः कालिन्दीसलिलशिशिरैर्वीजिततनुं पराहन्तश्वासा
ङ्कुरचलितकण्ठीं कलयता सखीसन्दोहानां प्रमदभरशाली ध्वनिरभूत् ॥५॥

हंस दूः नियायाङ्के पङ्केरुहदलविटङ्कस्य ललिता ततो यथां नीराहरणसरणीत्यस्य चरणा ।
मिलन्तं कालिन्दीपुलिनभुवि खेलाञ्चितगतिं ददर्शाग्रे कञ्चिन्मधुरविरुतं श्वेतगरुतं ॥ ६ ॥
२७ तदालोकस्तोकोच्छ्वसितहृदया सादरमसौ प्रणामं संयन्ती लघु लघु समासाद्य सविधं
धृतोत्कण्ठा सद्यो हृदि मदस्मि सन्देशहरणे वरं हृत्तं मेने नमति ललितं हृत्तललिता ॥ ७ ॥
अमर्षात् प्रेमेर्ष्या सपदि दधती कंसमथने प्रवृत्ता हंसाय स्वमभिलषितं शंसितुमसौ ।
न तस्या दोषोऽयं यदिह विहगं प्रार्थितवती न कस्मिन् विस्रम्भं दिशति हरिभक्तिप्रणयि
ता ८ पवित्रेषु प्रायो विरचयसि तोयेषु वसतिं प्रमोदं नालीके वहसि विषदात्मा स्वयम
सि अतो हं दुःखार्ता शरणमबला त्वां गतवती न भिन्नामस्य त्वेते ब्रजति हि कदाचिद्विफल
तां ९ ॥ चिरं विस्मृत्यास्मान् विरहदहनज्वालविकलाः कलावान् सानन्दं वसति मथु
रायां मधुरिपुः न दे तं सन्देशं स्वमनसि समाधाय निखिल भवान् क्षिप्रं तस्य श्रवणपदवी
संगमयतु १० ॥ निरस्तप्रत्यूहं भवतनुभवनो वर्त्मनि शिवं समुन्निष्टक्षिप्रं मनसि मुदमा २७

हरेस्तूचितपथा। तुलाकोटिक्वाणोत्प्रकितपदपातद्विगुणितैः दिधीर्षन्मां हर्षोत्तरल
नयनान्तः सकुतुकी नवं श्रीमत्तासीद्ध विकरसरोजाद्विगलिता ॥१०८॥ अशोकांगं नव्य
कलितनवचेलांचलतया। लताभीः पुष्पस्मितशबलिताभिर्विहसती। परीहासा
रम्भी प्रियसखि समालम्बितमुखी प्रपेदे चुम्बाय स्फुरदधरबिम्बस्तव सखा ॥१०९॥
ततोऽहं धम्मिल्लं स्थगितमुरलीकां सखि शनैः अलीकामर्षेण भ्रमदविरलभ्रूकृतदचलं।
कचाकृष्टीक्रीडाक्रमपरिचितेचौर्यचरिते हरिर्लब्धोपायाधिः प्रसभमनयं मां गिरिदरीं ॥११०॥
कदाचिद्धा मत्तीकुहरभुविश्लिष्टः सरभसं हसन्नुष्टसालम्बी स्थगयति कराभ्यां मम दृशौ
दिधीर्षौ जातेच्छं मयि सखि तदीयाङ्गुलिशिखां नजाने कुत्रायं व्रजति कितवानां कुल
गुरुः ॥१११॥ अतीतेयं वार्ता विरमतु पुरः पश्य मलये वयस्यस्ते सोऽयं स्मितमधुरिमो
न्मृष्टवदनः भुजस्तम्भोल्लासदभिमतपरीरम्भरभसः स्मरक्रीडासिंधुः त्रिपतिर्मयि
वेधूककुसुमं ॥११२॥ तदुत्तिष्ठक्रीडावति निविडमुक्तालतिकया वधानैनं पूर्णं सखि

हं.स.
टू.
१०

मधुपुरीं यातिनियथा इतिप्रेमोन्मीलद्भवदनुभवा हल्लजडिमा सखीनामाक्रंदं न
किलकतिशाः कन्दलयति ॥११३॥ अहो कष्टं बाल्यादहमिह सखी दुष्टहृदया मुकुन्द मान
ग्रंथिं सहजसरलां ग्राहितवती तदारम्भाद् गोपीगणरतिगुरोर्निर्भरमसौ न लेभे लुब्धा
पित्वदमलभुजस्तम्भरभसं ॥११४॥ अलि न्दे कालिन्दी कमलसुरभौ कुञ्जवसतेर्
वसन्तीं वासन्तीनवपरिमलोद्गारचिकुरां त्वदुत्सङ्गे लीनां मदमुकुलिताक्षीं पुनरिमां ।
कदाहं सेविष्ये किसलयकलापव्यजनिनी ११५ प्रतानं दावृन्दावनपरिसरे शारद
निशा विलासोल्लासेन श्लथितकवरीसङ्गलकुसुमां नवस्तन्योपांते विनिहित
भुजावल्लरिमहं कदाकुञ्जे लीना रहसि विहसिष्यामि सुमुखीं ॥११६॥ विदूरादा
हृतं कसुममपयामितमधुना । पुरस्तीरे तीरे कलयतुलसीपल्लवमिदं । इतिव्या
जादेनां विदितभवदीयस्थितिरहं । कदाकुञ्जे गोपीरमण गमयिष्यामि समये ॥११७॥
इति श्रीकंसारेः पदकमलयोर्गोकुलकथा निवेद्य प्रत्येकं भजपरिजनेषु प्रणयितां ।

निजाङ्ककादस्वीसहचरवहन्मण्डमनया मयास्त्वैः प्रेमप्रवणमनुजग्राह भगवान् ॥१८॥
मिलद्भृङ्गीहंसीरमणवनमालांप्रथमतो मदादेतंमंक्षुत्वंत्रिदमपहरेथाममवचः । चिरं
कंस्मारोनत्वमसिसहवामप्रणयिनी किमेनामेणाक्षीगुणवतिविसस्मारभवति ॥१९॥
इदं किंवा हन्त स्मरसिरसिकेखण्डनरुषा । परीताङ्गी गोवर्द्धनगिरिनितम्बेममसखी ।
भियासंभ्रान्तांत्वंयदिहविचकर्षत्वयिवलाद् । गृहीत्वा विभ्रश्यन्नवपाणिविशिखंगोकु
लपतिं ॥२०॥ ततः सम्भाषेथाः श्रुतिमकरमुद्रोमितिमुदा । भवत्याकर्ण्येत्थः किमितिकुश
लप्रस्त्रज्ञडिमा हसितस्मेरायात्वंरचयसिवलाच्चुम्बनकलाम् । अपाङ्गेनस्पृष्टासखिवि
रिपोरङ्गाङ्कुहरे ॥२१॥ निवासस्तेदेवि ब्रवनलतिलतिकायामितिधिया प्रयत्नात्वा
मेवप्रणे यहृदया याभिशरणं । परोक्षंहृष्णीनांनिभृतनिभृतंकर्णकुहरे हरेः काकू
क्तिमिश्रा कथयसखिराधाविधुरता ॥२२॥ परीरम्भंप्रेम्णाममसविनयंकौस्तुभमणे ।
स्तुवाणाः कुर्वीथाः पतगवरविज्ञापनमिदं । अगाधाराधायामपिनवसखेविस्मृतिरभूत् ।

हंस· कथंवाकल्याणंवहतिनितरांलेखिप्रणयिता ॥२३ मुहुः कूजत्काञ्चीमणिवलयमंजी
दू· रमुरली वरालम्बीभ्राम्यद्युवतिकलगीतैः सुरमणे। सकिंसाक्षाज्जाह्नवीपुनरपिहरेस्ता
२९ ण्डरसैर भ्रमन्दः कालिंदीपुलिनभुवि नौर्थयत्रिकभवः ॥२४॥ नवीनस्त्वकम्बोपसुप
29 रमणीभिः परिचयं नयन्ते गाथाया गुणगरिमगंधेपिनहसी। तथापित्वांयाचेहृ
दनिहितं दोहदमहं वहन्तोहिक्कान्तेप्रणयमवदातप्रकृतयः ॥२५॥ गृहीत्वा गोवि
न्दंजलधिहृदयानन्दनसखे सखेनश्रीवृन्दावनपरिसरेनन्दतुभवान्। कथंवा
तेगोष्ठंभवतुदयितंहन्तवलवान् यदेतस्मिन्वेणोर्जयतिचिरसौभाग्यमहिमा ॥२६॥
इतिप्रेमोद्गारप्रवणमनुनीयक्रमवशात्। परीवारान्भ्रातर्निशमयतिचानूरमथने।
पुनःकोपोद्भिन्नप्रणयचटुलंतस्यनिकटे। कथामाचक्षीथादशभिरवतारैर्विलसितां ॥२७॥
ग्रहंतत्वांप्रेमामिषपरिहृतंचित्तवडिशं। महामीनस्त्विंप्रन्यधितरसपूरेममसखी।
विवेकाच्छिच्छित्वागुणमथनदग्रासिभवता। हताशेषंकिंवाशिव शिव वियानंप्रभवति॥ २८॥
२९

वराकीयंदृष्ट्वाम्बभगवपुषोविभ्रमभरं नवाभ्यर्णांदृष्ट्वाम्बभगवपुषोविभ्रमभरं। नवा
भ्यर्णां भेजे परमकुतकोल्लासितमतिः तिरोधायस्वाङ्गं प्रकटयसियत्वंकठिनता। नदे
नकिंनस्यात्तवकमठमूर्तेःसमुचितं ॥१२९॥ सदाकंसारातेस्फुरतिचिरमयापिभवतः।
स्फुटंक्रौडाकारेवपुषिनिविडप्रेमलहरी। यतःसामेरिन्ध्रीमलरुहपङ्क्ताप्रणयिणी।
त्वयाक्रोडी चक्रेपरमरभसादात्मदयिता ॥१३०॥ चिरादन्तर्भूता नरहरिमयीमूर्ति
रभितः तदीयोव्यापारस्तवहिनयथौविस्मृतिपथं। विनीतप्रह्लादस्त्वमिहपरमक्रू
रचरित प्रयुक्तोयद्भूयःपरहृदयभेदंजनयसि ॥१३१॥ यदात्मानंदर्पाद्गणितगुरुर्वा
मनमुद्रा। मनोवाग्यनाढ्ये त्वयिवलितयाकल्पितवती। प्रयेदेतस्येदंफलमुचितमेव
प्रियसखी विदूरेयत्त्वत्तिस्मावामनकुलपाशैर्निगडिता ॥१३२॥ इयंनाथक्रूराभृगुपतन
मांकात्नति ततो। यदस्याकाठिन्यंतवसमुचितंतद्भृगुपतेः। इयंतेदुर्वीर्याहृतिरथभव
द्विस्मृतिपथं यतोयातःमातानुरूरपिसनंदीश्वरपतिः ॥१३३॥ निरानंदागावस्थिरस्तु

हंस।
दू।
३०
30

पहतादूषणकुलैः। खरायंतेसद्योरघुतिलकमौर्वीननदतः। विरायत्वंयोवोव्रजति
भवदीयप्रभवनाद्। इदानींमारीचःस्फुटमिहनरीनर्तिपदितः॥१३४॥ प्रपन्नःकालिंद्यं
पुनरुदयिवेरामभजनैः। विलासिन्यश्चापिस्फुटमनपराधावयमपि। वितन्वानः
कांतिं वपुषिशारदाकाशवनितां कथंनत्वंसीरध्वजभजसिवृंदावनमिदं॥१३५॥
नराणांसर्वज्ञश्चिदपिविधत्तेनरपतिं मुहुर्द्वैष्टिद्रोहं कलयतिबलादिष्टविषये।
चिरं ध्यानासक्तानिवसतिसदासौगतरतिम्। तथाप्यस्मांहंहोसदयहृदयस्त्वंन
दयसे॥१३६॥ परिक्लेशंम्लेच्छान्समदमथुपालीमथुरया निकृन्तन्नेत्रान्तप्रणय
रचनाखड्गलतया। त्वमासन्नःकल्किस्त्रिहचतुरगोपाहितरुचिः स्वदेशंकुर्वीथाः
प्रतिमुदितधीराधिकमिदं॥१३७॥ इतिप्रेमोद्गाटस्थपुटितवचोभङ्गिःरखिलं त्वमा
वेद्यश्लिघन्मुखपरिसरोलोचनजलैः ततोगोविंदस्यप्रतिचरणमाश्लोकपदवीम्
उपासीनोहृगंभांचरणामवदधीथाःखगपते॥१३८॥ प्रणीतठोदृष्टेरनुभवपथंनंदत ३०

थायसदयं प्रथमलाङ्घावन्तो लघुलघुसमुत्तानन यनैर् भवन्तं वीक्षन्ते कुतुकतरला गोपिशिशवः ११
किशोरोऽयं शोभी कठिनमतिना दानपतिना ययानिन्ये तूर्णं पशुपयुवतीजीवितपतिः तयागन्त
व्याते निखिलजगदेकप्रथितया पदव्या भव्यानां तिलककिल दाशार्हनगरी १२ गलद्वाष्पासा
रप्लुतधवलगण्डाम्मृगदृशो विदूयन्ते यत्र प्रबलमदनावेशविवशाः त्वयातिक्रान्त ब्राहविच
रणासङ्गप्रणयिनो ध्रुवं सा च क्रान्ता रतिमवशतापक्लिष्टपदवी १३ पिबन् जम्बुश्यामं मिहिर
दुहितुर्वारि मधुरं मृणालीभङ्गीनां हिमकरकलाकोमलरुचः तृणं हृष्टः क्लिष्टन्नु निविड
विटपश्राविनिमसखे सखे न प्रस्थानं रचय न भवान् द्वारवती नगरे १४ बलादाक्रन्दन्ती रथपथि
कमकूरमिलितं विदूरादाभीरीततिरनुययौ येन रमणं तमादौ प्रस्थानं रचय चरितार्थो भव
तेन विराजन्तो भस्मीकृतपरिसरमदंष्ट्रसज्ञितिरियं १५ अकस्मादस्माकं हरिरपहरन्ति श्रुकचयं यमा
हतो गूढप्रणयपरिहारकिन्दलयितं नव ग्रान्तस्यान्तः स्थगितरविबिम्बः किसलयैः कदम्बः
कादम्बत्वरितमवलम्बः सम्भविता १६ किरन्ती लावन्यं दिशिदिशि शिशिखण्डस्तवकिनी ।

हंस॰ दधाना साधीयः कनकविमलद्योतिवसनं तमालश्यामाङ्गी सरलमुरलीचुम्बितमुखो
दू॰ जगौ चित्तं यत्र प्रकटपरमानन्दलहरी ॥ १७ तथाभूयः क्रीडारभसविकसद्वल्लववधू वधूर्व
२८ ल्लीभ्रश्यन्मृगमदकणाश्यामलिकया वितानव्याहल्लीसकदलितमल्लीलतिकया समन्ता
दुल्लासस्तवमनसिरासस्थलिकया १८ तदन्तेवासत्वीविरचितनतङ्गोत्सवकला चतुःशाल
शौरेः स्फुरति हृदि शोनत्रविकिरैः तदालोकोऽङ्गैदत्रभरदभरविस्मारितगति क्रियेजानेनाव
त्वयि नवहृतागोपवनिता १९ ममस्पादद्यानाचातिरिह विलम्बायदपिते विलोकेथाः
सर्वं तदपि हरिकेलिस्थलमिदं तवैवं नव्यर्थाभवतसुचितां कः सहिसैव गुणायस्यागणर
ह्विषिमतिनिवेशायनभवेत् २० सकृद्दृष्टीनादस्त्रवणमिलिताभीरवनिता रहः क्रीडा
साक्षीप्रतिपदलतासद्मसुभगः स येनूनां बंधुर्मधुमथनखट्टायितशिलः करिष्यत्या
नंदं सपदि तवगोवनगिरिः २१ तमेवाद्विं चक्राङ्कितकरपरिष्वङ्गरसिकं महीचक्रेश
ङ्कमहिषिशिखरिणां शेखरतया सुरातिं ज्ञातीनामनुहरिहयं यः परिभवन् यथार्थंस्वनाम
२८

प्रथितभुवि गोवर्द्धन इति २२ तमालस्यालोकाद्गिरिपरिसरे सन्ति चपलाः पुलिन्दो गोविं
दस्मरणरभसोत्तप्तवपुषः शनैस्तापं तासां क्षणमपनयन् यास्यति भवान् अवश्यं कालिं
दीसलिलशिशिरैः पक्षपवनैः २३ तदन्ते श्रीकान्तस्मरसमरधाटीपुटकिना कदम्वानां
वाटी रसिकपरिपाटीं स्फुटयति त्वमासीनस्तस्यां न यदि पथो नन्दसि ततो वभूव व्यर्था
ते चरणरमणनिवेशाव्यसनिता २४ शनैर्मञ्चश्रेणीप्रतिभटमहिष्ठाश्मशिरः चिरं शृङ्गं
वृन्दावनपरिसरे द्रक्ष्यति भवान् यदारोहं हूरान्मिलति किल कैलासशिखरि भ्रमाक्रा
न्तस्त्वान्नो गिरिशसुहृदः किङ्करगणाः २५ रुवन् याहि स्वैरं चरमदशायाञ्चुम्बितरुचो नित
म्बिन्यो वृन्दावनभुवि सखे विसान्निवहवः परावर्त्तिष्यन्ते ललितमरजिन्नूपुररवात् तवध्वा
नात्तासां वहिरपि गताः क्षिप्रमसवः २६ त्वमासीनः शाखान्तरमिलितचाण्डतिषिसखं व
दधीथा भाण्डीरे क्षणमपि घनश्यामलरुचौ ततो हंसा विभ्रान्त्या विलनभसः श्रीकमिषया
सवर्ण्णिष्यं विष्णुकलितदरचक्रं तुलयिता २७ त्वमष्टाभिर्नेत्रैर्विगलदमलप्रेमस

लिलैर् मुहुःसिक्तस्तम्भांचतरचत्वरामस्तुतिभुवं जिह्रीयाद्विख्यातांस्फुटमिहभवन्हांपवर
थं प्रविष्टं मंस्यन्तेविधिमटविदेवास्त्वयिगते २८ उदंचत्कैत्रैत्राम्भःप्रसरलहरीपिच्छिलपथ
स्खलत्पादन्यासप्रनिहितविलम्बाकुलधियः हरेयस्मिन्नग्रेत्वरितयमुनाकूलगमन।
स्पृहाविश्रामागोष्ठ्योययुरनुपदंकामपिदशां २९ मदुल्लासक्रीडाप्रमदमिलदाहोपुरुहृषिका
विकाशोभ्रष्टैःफणामणिकुलैर्धूमलरुचौ पुरस्तात्क्लिन्नोपद्रुमकुसुमकिंजल्कसुरभौ
त्वयापुन्येपेयंमपुरमुदंककालियहृदे ३० तरणावर्तारातेर्विमहृदवसन्तापिततनोः सदा
भीरीवृन्दप्रणायबहुमानोन्नतिविदः प्रणीतोयानव्यस्तवकभरसम्बर्द्धितशुचः त्वया
वृंदादेव्याः परमविनयाद्वन्दनविधिः ३१ इतिक्रान्त्वाकेकाहृतविहतिमेकादशवनी
घनीभूतंतच्चैतैर्व्रजमनुवनंद्वादशमिदं पुरीयस्मिन्वासेयदुकुलभुवांनिर्मलयशो भरा
णांधाराभिर्धवलितधरित्रीपरिसरा ३२ निकेतैराकीर्णागिरिशगिरिडिम्भप्रतिभटैर्
वष्टम्भात्स्तम्भावलिविलसितैःपुष्पितवना निविष्टाकालिन्दीतटभुवितवाधास्यतिसखे॥

समन्तादानन्दंमधुरजनवृन्दामधुपुरी २३ वृषःशाम्भोर्यस्यांदशतिनवमेकत्रयवसं विरिञ्चे
रन्यस्मिन् गिलति कलहंसोविमलतां क्वचित्क्रौञ्चारातेःकवलयतिकेकीविषधरं विली
टेशाल्लक्यावलिरिपुकरीपल्लवमितः २४ अवोधिष्टाःकाष्ठान्नहिविघ्रदितांप्रक्रुदयंटी
विमुक्तामज्ञासीःपथिपथिनमुक्तावलमपि अयिश्रीगोविन्दस्मरणमदिरामत्तहृदये।
सतीनिर्व्यातिंते हसतिकुलटानांकुलमिदं २५ भ्रमक्वापिभ्राणापदमथतलज्जारसमसो
प्रयाताहंमग्येविरममममेवंर्षैःकिमपुना अमन्दादाशङ्कुमखिपुरपुरध्रीकलकलाद्
अलिन्दाग्रेवृन्दावनकुसुमयन्वाविजयते २६ अयंलीलापाङ्गःस्नपितपुरवीथीपरिसरो
नवाषाकोनंसश्चलतिपुरतःकंसविजयी किमस्मानेतस्मान्मनिभवनशृङ्गाक्षितुदती
त्वमेकास्तव्याद्विषागयासिगवाद्वावलिमपि २७ मुहुःश्रुत्वाहृष्टिं वहसिरहसिध्याय
सिमदा श्रुणोषिप्रत्यद्धंनपरिजनविज्ञापनशतं अतःशङ्कपङ्केरुहमुखिययोःश्या
मलरुचिः सघूनामुत्तंसस्तवनयनवीथीपथिकतां २८ विलज्जमारोदीरिहसखिपुन

हंस॰
दू॰
३॰
30

धीस्यतिहरिः नवापाङ्गक्रीडानिविडपर्यायग्रहिलतां इतिविवं यस्याःपथिपथिमुरारेर
भिनव प्रवेशेनारीणांरतिरभसमल्लावववनिरे ३९ ॥ पंचभिःकुलकं ॥ सखिसान्द्रा
द्रामोदरवदनचंद्रावकलन स्फुरत्प्रेमानन्दप्रकरलहरीचुम्बितधियः मुकुन्दस्याभी
रीसमुदयशिरोन्यस्तविपदः नवाशोकारण्यंविदधतिपुरापौरवनिताः ४० अथ क्रा
मं क्रामं क्रमघटनयासङ्कटतरान् निवासान्वृष्णीनाममथुरपुरीमध्यविशिखान्
मुरारातेर्यत्रस्थगितगगनाभिर्विजयते पताकाभिःसन्तर्पितभुवनमंतःपुरवरं ४१
यदुत्सङ्गे तुङ्गस्फटिकरचिताःसन्तिपरितो मरालामाणिक्यप्रकरघटितत्रोटिचरणाः
सुहृद्वृद्धाहंसाःकलितमधुरस्याम्बुजभुवः समर्यादायेषांसपदिपरिचर्याविदधति ४२
चिरान्मृगपत्नीनांपशुपरमणीनामपिकुले अलब्धंकालिंदीपुलिनविपिनेलीनम
भितः मरालोकोल्लासिस्मितपरिचितास्यप्रियसखि स्फुरन्तंवीक्षिष्यपुनरपिकि
मेयग्रस्तरभिदं ४३ विषादंमाकार्षीर्द्रुतमवितथव्याहृतिरसौ समागन्ता राधे धृतनव

शिखण्डस्तवसखो इतिज्ञातेयस्यांमुकमिथुनमिंद्रानुजकृते यदाभीरीहृद्दे हृतपहृतमभू
द्दुइवकरे ४४॥ सुगमकं ॥ घनश्यामाभ्राम्यत्युपरिहरिहर्म्यस्य शिखिभिः कृतैला
ज्ञामुग्धैरगुरुजनिताधूमलतिका तदालोकाद्वीरस्फुरति नवचेन्मानसरुचिर् जितं तर्हि
स्वैरं जनसहनिवासप्रियतया ४५ ततो मध्ये कत्वं प्रतिनवगवाक्षस्तवकितं चलन्मुक्ता
लम्बस्फुरितममलस्तम्भनिवहं भवानद्रष्टा हेमोल्लिखितदशमस्कन्धचरितैर् लसद्भि
त्तिप्रान्तं मरविजयिनः केलिनिलयं ४६ स्फुलिन्द्रयस्यास्तिमरकतमयीयष्टिरमला यायाल
र्या राज्ञो मदकलकलापी कलयति निशान्ते कान्तस्याः शिखरमधिरुह्याभ्रमनुदं प्रतीन्दे था
भ्रान्तर्वंशमवसरं यादवपते ॥ ४७॥ निविष्टः पल्यङ्के मृदुलतरतूलीधवलिते त्रिलोकी
लक्ष्मीशाकककुदिद्रसाचीकृततनुः अमन्दं श्रीरोन्दुप्रतिममुपधानं प्रमुदितो निधायाग्रे
तस्मिन्नुपहितकफोलिद्वयभरः ४८ उदंछत्कालिन्दीसलिलसुभगाभावुकरुचिः कपोला
न्ते प्रेंखन्मणिमकरमुद्रामधुरिमा वसानः कौषेयं जितकनकलक्ष्मीपरिमलं मुकुन्दस्तसा

कृ.स. दात्प्रमदस्तुथयासिद्धपतिहृष्टौ ४९ विकङ्कःपोगणीरखिलकुलवृद्धोयदुपतेर् अदूराद
टी. भीनोमधुरभणितिर्गाम्यतिनदा पुरस्तादाभीरीगणभयदनामासकठिनो मणिस्तम्भा
३१ लम्बीकृतकुलकथासङ्कुलयिता ५० शिलीनामुन्नंमः सकिलकृतवर्मापुभयतः प्रणे
31 ष्ठोते वालव्यजनयुगलान्दोलनविधिं सजानुभ्यामष्टापदभुवमवष्टभ्यभविता गुरोःशि
ष्योनूनं पदकमलसंवाहनरतः ५१ विहङ्गं द्रोयुग्मीकृतकरसरोजोभुविपुरः कृताश
ङ्कोभावीप्रजविनिनिदेशोऽर्पितमनाः कृदङ्गेदे यस्य ध्वनतिमधुरावासिवटवो युदसंते
सामस्वरकलितमन्योन्यकलहं ५२ न निर्वक्कुदामोदरपदकनिष्ठाङ्गुलिनएव धुनीनां
लावण्यं भवतिचतुरास्योपिचतुरः तथापिस्त्रीप्रज्ञास्खलनतरलत्वादहमसौ प्रवृत्तातन्मू
र्तिस्तवरतिमहासाहसरसे विराजन्तेयस्यव्रजशिशुकुलस्तेयविकल स्वयम्भूश्चूडाग्र
ल्लुलितशिखराःपादनखराः तदांदानालोकप्रकटपरमानंदविरसः सदेवर्षिर्मुक्तान
पितनुभृतःशोचनितृशं ५४ सरोजानांव्यूहःश्रियमभिलसन्यस्यपदयोर् ययोरागाढ्या

नांविधुरमुदं वासव्रतविधिं । ह्रिमं वन्देनीचैरनुचितविधानव्यसनिनां यदेषां ग्राणानंदं
मननमनुवर्षं प्रणायति ॥५५॥ रुचीनामुल्लासैर्मरकतमयस्थूलकदली कदम्बाहङ्कारं क
वलयति यस्योरुयुगलं यदालानस्तम्भद्युतिमवलम्ब्य वलम्भृतां मदादुद्दामानां पशुप
रमणीचित्तकरिणां ५६ सरोहि यस्याभीरीनयनसफरीजीवविधौ निदानं गाम्भीर्यप्रसर
कलितानाभिसरसी यतः कल्पस्यादौ सनकजनकोत्पत्तिविद्भी गभीरात्तः कन्दात्प्रभुवन
मम्भोरुहमभूत् ५७ ॥ द्युतिं यत्ते यस्य त्रिवलिलतिकासङ्कटतरं सखीदामश्रेणीदाम
परिचयाभिज्ञमुदरं यशोदा यस्यान्तः स्मरनभुजङ्गैः परिवृतं मुखब्रह्मावारहृदयमवलला
के त्रिभुवनं ५८ उरो यस्य स्फारं स्फुरति वनमालावलयितं वितन्वानं तन्वीजनमनसि स
द्योमनसिजं मरीचीभिर्यस्मिन् रविनिवहतल्पोपि वहते सदा वक्षोनाभाभुवनमधुरः
कौस्तुभमणिः ५९ समन्तादुन्मीलद्दलभिदुपलस्तम्भयुगल प्रभाजैत्रं केशिद्विजल
लितकेयूरललितं स्मरक्लाम्यङ्गापीपटलहठकाण्ठग्रहपरं भुजद्वन्द्वं यस्य स्फुटस्मर

हंस॰ दू॰ ३२ 32

भिगंयं विजयते ६० जिहीने साजात्यं गतिनवलावण्यलहरी परीपाकस्यान्तर्मुदितम

दनावेशामधुरं नटद्भूवल्लीकं स्मितनवसुधाकेलिसदनं स्फुरन्मुक्तापङ्क्तिः प्रतिमरद

नं यस्य वदनं ६१ किमभिर्व्याहारैः कलय कथयामि स्फुटमहं सखे निःसन्देहं पदि च

यपदं केवलमिदं परानन्दाय स्मिन्नयनपदवीभाजि भविता त्वया विज्ञातव्यो मधु

रवसोऽयं मधुरिपुः ६२ विलोकेथ्याः हंसस्त्वमदकलमरालीरतिकला विदग्धया

मुग्धं यदि पुरवधूविभ्रमभरैः तदानास्मान् ग्राम्याः श्रवणपदवी तस्य गमयेः सुधा

पूर्णां चेतः कथमपि न तं क्रमृगयते ६३ यदा वृन्दारण्यस्मरणलहरीहेतुरमलं ॥

पिकानां वैवेष्टि प्रतिहरितमुच्चैः कुहरुतं वहन्ते वा वाताः स्फुरितगिरिमल्लीपरि

मलाः तदैवास्माकीनां गिरमुपहरेथा मुररिपो ६४ पुरा तिष्ठन् गोष्ठे निखिलरम

णीभ्यः प्रियतया भवान् यस्या गोपीरमणविदधे गौरवभरं सखी तस्या विज्ञापय

ति ललिता धीरललित प्रणाम्यश्रीदाम्बुजकनकपीठीपरिसरे ।।६५ ॥

मसौ नंदीकांक्षिक्षोषे नयनजलधारैरजनयत् इतीवास्माद्वेपादभिमतदशाप्रार्थनमयी।
मृणारे विज्ञप्तिं निशामयति मानी नशामनः ७६ कृताकृष्टिक्रीडं किमपि तव रूपं मम सखी।
सकृद्दृष्ट्वा दूरादहितहितबोधोज्झितमतिः हताप्रायं प्रेमानलमनुविशन्ती सरभसं पत
ङ्गीवात्मानं मुरहर मुहुर्दाहितवती ॥७७॥ मयावाच्यः किं वा त्वमिह निजदोषात्परमसौ
ययौ मन्दा वृन्दावनकुमुदबन्धोर्विधुरतां यदर्थं दुःखाग्निर्दहति न तमद्यापि हृदयान्
न यस्माद्दुर्मेधा लवमपि भवन्तं दवयति ७८ त्रिवक्राहो धन्या हृदयमिव ते सा वपुरियं समा
साद्य स्वैरं यदिह विलसन्ती निवसति ध्रुवं पुण्यभ्रंशाद्व्रजनिसरलेयं मम सखी प्रवेशाल
न्नासीत्तृणमपि पदस्यान सुलभः ७९ किमाविष्टा भूतैः सपदि यदि वा क्रूरफणिना
दृता पस्मारेणाच्युत मतिरकस्मात् किमपतत् इति व्यग्रैरस्याः सुहृद्भिरभितो वेणुनिनद
भ्रवाद्धिभ्रष्टायां मुरहर विकल्पा विदधिरे ८० नवीनेयं सम्प्रत्यकुशलपरीपाकलहरी न लं
रीनर्ति स्मेरं मम सहचरीचित्तकुहरे जगन्नेत्रश्रेणी मधुरमथुरायां निवसत शा

हंस॰ चिरादार्त्तावार्त्तामपिनवयंदेषानलभते ८१ जनान्सिद्धादेशान्भ्रमतिभजतेमान्त्रिकगणान् ।
टू॰ विधत्तेशुश्रूषामधिकविनयेनौषधिविदां त्वदीक्षादीक्षायैपरिचरतिभक्त्यागिरिसुतां ।
३४ मनीषाहिव्यग्राकिमपिसुखदेहंतन्नमनुते ८२ यमूनांपापानांर्भुजगरिपुपत्रप्रणयिनं ।
34 स्मरोद्यद्धर्हिक्रीडं निविडघनमारद्युतिहरं सदाभ्यर्णोनन्दीश्वरगिरिभुवोरङ्गरसिकं ।
भवंतंकंसारेभजतिभवदाप्त्यैममसखी ८३ भवंतंसंतप्ताविदलिततमालाङ्कुररसेरू ।
विलिख्यभ्रूभङ्गीकृतमदनकोदंडकदने निधायास्यांतीकंठेतवनिजभुजावल्लरिमसौ ।
परिष्वङ्गामुन्मीलज्जडिमनिविडाङ्गीविलुठति ८४ कदाचिन्मूर्छेयंनिविडभवदीयस्मृ
तिमदाद् भ्रमन्दादात्मानंकलयतिभवन्तंममसखी तथास्याराधायाविरहदहना
कलितधियो मुरारेदुःसाधात्प्राणामपिनराधाविरमति ८५ त्वयासन्तापानामुपरि
परिमुक्तापिरभसाद् इदानीमापेदेतदपितवचेष्टाप्रियसखी यदेषाकंसारेभिदुर
हृदयंत्वामवयती सतीनांमूर्द्धन्याभिदुरहृदयाभूदनुदिनं ८६ समन्तंसर्वेषांनिव

नयो विधेया गोपीनां स्मरपतिहृतानामुपहृतिः। इयं यामैर्गम्याचतुरमथुराणामि
त्रिचतुरैर् इति द्वैधं नीतः कलयकलहंसीकुलपते॥१४९॥ अपूर्वा यस्यान्तर्विलस
तिमदाम्भोरसमहचिर् विवेकंकुशाक्षेनेसपदि मिलितेयेन पयसी कथङ्कारंयुक्तो भ
वतु भवतस्तस्य कृतिनी विलम्बः कादम्बीरमणमथुरागमनविधौ॥१५०॥ प्रप
न्नः प्रेमाणं भगवति सदा भागवतभाक् पराचीनो जन्मावधिभवरसाङ्कुरमधुरः
चिरं कोपि श्रीमान्जयति विदितः साकरतया पुरीणो धीराणामधिधरणि वैयास
किरिव॥१५१॥ रसानामाधारैरपरिचितदोषैः सहृदयैर्। मराणातिक्रीडानिविड
घटनारूपसहितः। प्रबन्धोयं बन्धोरविलजगतां तस्यमरसा प्रभोरन्तः सान्द्रा प्र
मदलहरीपल्लवयतु॥१५२॥ इति श्रीरूपगोस्वामिविरचितं सहदूताख्यं हंस
काव्यं समाप्तं॥३३॥

पदं
सू.
३१

गोपीभर्तुर्विरहविधुरा काचिदिन्दीवराक्षी उन्मत्तेव स्खलितकवरीनिःश्वसन्तीवि
शालं। अत्रैवास्ते मुररिपुरिति भ्रांतिदूतीसहाया त्यक्त्वा गेहं झटिति यमुनामञ्जु
कुञ्जं जगाम॥१॥ अप्राप्यैव व्रजपतिसुतं तत्र कालं कियन्तं। मूर्च्छाप्राणप्रियतम
ममसखीसंगतासंगमथ्य तस्यापान्ते कुलिशकमलस्पन्दनाङ्काद्युक्तं पद्माका
रं मुरहरपदस्थान्तचिह्नं ददर्श॥२॥ तस्मिन्नुद्यन्नवजलधरश्यामभाकर्णभूयः।
कंदर्पेणाव्यथितहृदयो मन्मनल्पाययाचे। प्रज्ञाहीनं वचनरहितं निश्चलं स्नेहही
नं। [illegible] मुरहरपदे शोभते तावदेव। तत्पदाप्यालेकुलिशकमलस्पन्दनाङ्क्या
ङ्कघातादि। गोपीदौत्यप्रकटनभिया सन्निधौ चक्रपाणेर। यानेधीरप्रमुखमव
रो न्यप्रेणप्रहीतः ४ युक्तं चैतन्न त्वयि मधुपुरीं प्रस्थिते भूपशीलाः कीलालो
त्थैः सुरभिकुसुमैरर्चयन्तोपि भक्त्या पश्यन्तस्त्वां नयनसुभगं साश्रुधारा द्विगुणमं
यास्यन्त्युच्चैः पुलकिततनुप्रेमधारामुदारां ५ चेतः प्रख्यापितमगात्तया दौत्यकर्मो ३।

दौत्यकर्तृ
स्मरहर.पदो
लक्ष्मण ष
स्थलाद्धी ३।
रंभयाव

पर्युक्तं तत्रैवास्ते मुरहरपदस्पर्शमासाद्यसमगं आकांक्षेयं तनुगुरुतया नैव गंतुं सम
र्था कोऽन्यगच्छेदिह दमधुपुरीं गोपिकानां हिताय ६ आगंतव्यं नैदिति मथुरामंडला
गोपकोऽतः यांतेनित्वं भव मधुरिपुः प्रस्थितः प्रोच्यचेदं, वाक्यं तच्च श्रवणमभवत्तेनमेने
क्रमाद्भः प्रायः सत्यं मतमिदमहो कारणं कार्यमेव ७ तूर्णां तस्याप्यागमनमनुचिंतितेनेमेत
द्वियोग व्याधेः शांतिस्तवच भविता तत्पुरीस्पर्शपुण्यं हृद्दारण्याद्भवतु महतं भूरितेनैव
किंस्यान्नाकांक्षा किंभवति विपुलश्रीमतोऽर्थांतरेषु ८ अक्रूरस्य व्रजकुलवधूप्राण
पानीयतस्य प्रीतिर्भूयो भवतु भवतो दर्शनान्नेन किंवा कार्यासिद्धिर्भवति यदहो मादृशां
दुःखहेतुर् नैवोत्तंसस्सकलभुवनप्रार्थनीयं रिपूणां ९ सर्वेष्वास्मत्कलुषकरिणः को
टिपोतारणीयां तेष्वस्माभिःस्मृतिकरवरेणाङ्कुशेनेगृहीत्वा स्वच्छंदेन व्रजमधुपु
रीको भवेद्वाविरोधी गोपीभर्तुर्विरहजलधिं गोपकन्यास्तरन्तु १० आस्ते नूनं यदु
पुमथुरामंडचक्रपाणिः कूजद्भृंगैरमलकमलैराकुले गोकुलेवा तस्माद्गच्छे

पद्यां रनिलघुपुरीं नौचजन्मावनी वद् वालक्रीडां रचयति मुहुर्यत्र तत्रानुरागः ११ आस्तां
दू. मध्ये तरणितनयाभीषणाभूरिनक्रैः आवर्ताद्यैरपि नयनभयदैस्त्वां तरिष्यस्य वश्यं।
३२ संसाराब्धिं तरति महसा यत्पदाब्जं चिन्तयित्वा तस्यासाध्यं भवति किमहो पारयानं
तटिन्याः १२ दृष्ट्वैव त्वां विदितमधुना पूर्ववत्पद्मनाभं प्राप्यावश्यं परिविरहजलधेः
पारमाद्यियिष्ये मोदिष्ये च त्वत्तमपि रहे रासचंद्रामृतेन प्राप्ताप्राणा हरिभिक्रस
मामोदितेमंजकुंजे १३ सम्यक्कान्ते तरणितनया तीरसोपानवृन्दं राज्ञः पस्त्यास्तल
मपि तरो राचितं पद्मरागैः शोभायास्यत्यचिरमतुलां स्वीयकार्यानुरोधाद् उत्कैरेतै
मुहुरपि सहे तत्र नस्थेयमेव १४ येवीक्षन्ते सततमधुनाश्रीयतेरंघ्रिपद्मं मंजीराद्यैः
कनककलितैर्भूषणैर्भूषितं च तेषां च त्वं किमु न भविता लोचप्रीतिहेतुर् व्यक्तैरेतैः
कुलिशकमलस्यन्दनाङ्काद्दिचिह्नैः १५ यस्यामङ्कादलभत तनुं मानुषीं गौतमस्त्री।
ध्यानेनैव प्रथितमहिमश्रीपतिं नारदाद्यैः तस्माज्जाते त्वयि मधुरिपोरंघ्रिपद्माद्दिवित्रः। ३२

किंदीनानामुपरिकरुणालिङ्गितोदृष्टिपातः १६ पंकंचिह्नंहरिपदभवंपन्नगस्योत्त
माङ्गे: तादृक्शोभामपिखगपतेर्निर्भयत्वंचकार प्रेम्णेनान्यत्तरणिरभवद्घोरसं
सारसिंधौ यातंतादृक्त्वमपिमहतांजन्मविश्वोपकृत्यै १७ उत्फुल्लानामतिसुरभ
यः सौरभैरम्बुजानाम् अम्भोलेशैस्तरणिदुहितुः शीतलैः शीतलाश्च अद्यावश्यं
मतनगतयः स्वैरमाधूतवर्ही वर्तिष्यन्ते भवदभिमतप्रीतयेलांचनाग्र १८ त्यक्त
व्यंचिरपरिचिताजन्मभूमीतिबुद्ध्या माविघस्वत्रिभुवनजनत्राणहेतोः क्रमाङ्कः ।
किंनत्याज्यंभवतिमहतांचेत्परस्योपकारो वाराणस्या मुनिरपिगतो दक्षिणस्याम
गस्त्यः १९ कर्पूरादेः सलिलमभवत्वैतरण्यम्बुतल्यं वाकांगागम्यंपनदतिकठिन
कोकिलःषट्पदोपि वृंदारण्येकिरतिगरलंदुःसहंशीतरश्मिर् नैतद्वाच्यंसकृदपि
सत्वे सन्निधौके शवस्य २० प्रख्यानन्तेकुलिशकलनान्निश्चितं पंडिताग्रैः विन्नेऽ
स्माकंतदपिरमतेयाहियाहीतिवाणी अप्रामाण्यं जनयतिसदानन्दसूनोर्वियोगो

पदां. दू. ३२ 33

व्याप्यज्ञानाद्व्रजकुलभुवांव्यापकस्यापिसिद्धौ २१ उक्तप्रायंतरणितनयानाग
योस्तत्कथायां आस्तेकोवाजगतिभवतांभीतिहेतुःक्रमाङ्कः किंचस्वान्तेत्तृणमपि
भवत्सङ्गमेयातिदूरं भीतिर्मृत्योरपिकिमपरानिंलोकरीत्यादथासि २२ येनारूढंवि
षधरशिरोभूरिवक्तव्यमन्यत् किंवाकारिस्तनगिरिवरारीहणांचश्रुतञ्च उत्पन्नस्य
प्रियतमपदात्तेनभीतिस्तवास्ते कोवाब्रूयादितिहिसदृशं कारणेनैवकार्यं ।।२३।।
ज्ञातं ज्ञातंकुलिशसदृशंचिह्नमेतन्नवज्रं नोचदेवंजनयतिकथंलोचनप्रीतिधारां।
दूरस्थंच रलपयतिमेनो निस्वनोयस्ययस्मात् नेत्रप्रीतिप्रदमितिवचोनश्रुतंक्वा
पिकेन ।।२४।। आस्तेचैवंनवजलधरोयंविलोक्यप्रमोदात् मृत्युर्द्वेरविषधरभुजो
निस्वनोप्यस्यभीमः मिथ्यैवायं यदवधिमयावीक्षितस्तादृशोयं केन्दर्पोमा नद
वधिदहत्येववाणैरसह्यैः ।।२५।। क्रोधात्पस्यान्तेचरणयुगलंज्ञालयन्सूरजायाः ।
यायाः किंचत्तृणमपितरोर्मूलमासाद्यतिष्ठेः उत्कण्ठंयज्जनयतिपदंमेवकोनांजना
नां। ३२

पद्भ्यां हीनं न रटितिजगतां प्रत्ययः क्वर्मलोम २६ आहृह्यास्मत् हृदयमथ वा गच्छ त्वं कं
तरंगे सौरं तेजः सजलजदच्छायया वारणीयं दृष्टिं नैव त्वदुपरि करिष्यात् स्वयं त्वं ड
रश्मिः खेदापाङ्क्षीमरसिजसखस्त्वं दूताम्भोरुहस्य ॥२७॥ पातेनस्यान्मधुपुरगतिः
केन मे पङ्क्तिलोभूत् पत्यानन्दव्रजकुलभुवां लोचनाम्भोभिरुद्धैः । नो वा शुष्को हरि
विरहज्योतापितोपीन्दुवक्त्रे नित्योत्पन्नैर्नयनपयसां वाकमितन्निरला २८ ॥ अद्रि
स्ताभिस्तरणितनयापीनतां नैव लब्धा गोपीभर्तुर्विरहदहनैः प्रस्तुतद्रीणतां च ।
नोचेदेवं सलिलतरसा गोकुले मास्तु किन्तु प्रस्थानन्ते किल मधुपुरे निर्विशेषं क्रमाङ्कः ॥ २९ ॥
द्रोणैवास्तेन रणितनयावस्तु न त्वद्वियोगे कावापीनाभवति वचनं कस्य चिन्नेति युक्तं ।
गोपस्त्रीणां नयनसलिलैरवर्द्धितेमाविशीर्णा अस्मिन्नन्दव्रजपुरजनानूनमत्यर्थकंयव ॥ ३० ॥
सामग्रीचेन्नफलविरहो आमिरैवतितत्वं नत्वं गोपीनयनसलिले केवलेप्यस्तिमेवं ।
उत्कण्ठयाहृदिनकुहते कारणं सहस्रं लब्धं वापि त्वं नामपियतः पीवरत्वं जनानां ३१ ॥

पदां॰ तस्मात्तस्याविरतिरथवाहेतुरन्यादृशोऽस्या तस्यादेवक्वचिदपिफलंकारणासन्निधाने।
टू॰ नष्टेहेतौ प्रभवतिकुतःकार्यमित्ययुक्तं योगिपूर्वादिवजनकताद्वारतस्यसिद्धा ॥३२॥
३४ क्लेशोस्माकं मलयपवनैर्मूर्च्छयाचोपकार स्तस्मात्सर्वंकिलविधिहतं कारणंकारणेन।
34 अम्भोजानाममृतकिरणज्योतिषाम्लानिहेतुर् उग्रज्योतिःकिरणमिलनाज्जायतेच
प्रकाशः ३३ स्त्रीभिःप्रेमप्रियतमकृतंनैवशक्यंविहातुं यातेऽस्तंकिलमधुपुरीचक्र
मायक्रमाङ्कः दग्धेनापिप्रथितहृदयापंचबाणेनबाणैः क्रूरैस्तैर्मदनरमणीनत्यजेत
रोदितिस्म ३४ आसक्तचित्तेकिलकलयितंवामनासम्बरारेर् एकैकेनव्रजकुलवधूप्राण
मेकैकमङ्कः बाणेनातःसततमननुज्ञातकोपादिहस्थैः क्रूरैरस्मान्दहतिकुसुमैःशाय
कैःपंचसंख्यैः ३५ यल्लोकानामपकृतिभयात्कालकूटोपिपीतः तानेवायंगहतिगर
लैस्तादृशैराचितेन बाणेनेतिचित्रंरिपुगणाज्ञानकोपेनदग्धो नेत्रोत्थेनप्रबलशिखिना
निर्दयंसम्बरारिः ३६ नैवन्यूनःसगरजगरःशाम्बरारेःशरस्य ब्रह्मादीनामयमपियतो
३४

धैर्यविध्वंसहेतुः पत्न्याकं गिरिशचरणोः खण्डितं मण्डितानां देहे अस्मासक्त्वाद्यस्थितहृदये
निर्दयं दग्धकामैः १७ उन्मापोयं मदनजनितो वर्द्धते नित्यमस्मै वृन्दारण्ये वसतिरधुना
केवलं दुःखहेतुः किन्त्वास्माकं नयनसलिलैर्वर्द्धते चेन्नदीयं केन स्थेयं द्रुतगतिजले
रचितेकुंजमध्ये। १८ यस्य ध्यानं जनयति सुखं या दृशां तादृशेन स्वर्लोकादावपि कि
मपरं ब्रह्मसाक्षात्कृतेनोच ज्ञेयं चैतन्मुनिवरमत्वाम्भोजतः कीदृशीति उद्भिदस्मादृग्
जनकविधये दर्शनेनास्ति यत्नः १९ वक्तव्यं यन्मदनजनितं दुःखमस्माकमेतद् भूयो भू
यः प्रियतममपदेशोपयित्वा स्वदेहं दृष्टेनेन त्वयि नयनयोर्निस्तुलप्रीतिहेतो यास्यत्येव
त्वन्नामापि मनस्त्वात्कथायां न तस्य।२०। वक्तव्यं च स्फुटमिति यदा निर्जनस्थो मुकुन्दः पश्चा
द्यद्भैः रतिसललितैः रङ्कितं नस्तदाङ्गैः वृन्दारण्ये स्मरसिनकथं श्रीपते मञ्जुकुञ्जे ज्ञातं ज्ञातं य
द्दिहन परीरम्भणाकुंजिकायाः ।।२१। आक्रान्ताया स्वलपयति मनो मादृशां वासनासा।
शाखेद्धर्मे सति नभविता हानिरेवक्रमाद्धः साकांदे प्रयाम गृहरपदे सर्वमेतन्निवेद्यं नो चेत्त

पदां० स्यप्रमितिजननेकेन हेतुस्त्वेवोक्तिः ४२ आगंतव्यं सखि सजहृशावोधितेन त्वदुक्त्या।
दू० नाप्रत्यक्षं प्रमितिकरणं वाक्यमित्यन्नयुक्तं स्वीकर्तव्यं नयनविरहापत्तिभीत्येति सर्वैः प्र
३५ मानाभावात् दृशि न हि भवेन्मानमन्यद्वितीयात्॥४३॥ बौद्धस्येवन्मतविदपि नो मू
लमाछाद्दितं स्यात् मृद्धिस्त्वस्याप्त वचनतो यन्मया पूर्वमुक्तं यद्यस्माकं सतत
मतनोः प्रायकत्वं त्वदेहः प्रामाण्यं स्यात् कुसुमविशिखोस्तीति वाकेन साक्षी ४४॥
मूर्खोपवत्सारणीकमनिशं विप्रमाद्दर्शनेथीराः खेदोस्माकं हरिविरहजः सर्वदैवास्ति
चित्ते। नान्यः शाद्दो वचनमपि यत्ताहृशं तस्य किन्तु। प्रेमैवास्मित्प्रियतमकृतं तच्च
गोपाङ्गनासु॥४५॥ शाके प्रायकवेदषोडशमिते श्रीकृष्णशर्माप्ययन् आनंदाप्र
दनन्दनन्दनपदद्वन्द्वारविंदं हृदि चक्रे कृष्णपदाङ्कदूतरचनं विद्वन्मनोरञ्जनं॥
श्रीलश्रीयुतरामजीवनमहाराजाधिराजाहृतः ४६ इति महामहोपाध्याय
श्रीकृष्णसार्वभौमविरचितं पदाङ्कदूतकाव्यं समाप्तं॥ ३५